

УДК 330.131.7:336

Софія Олексіївна ДОМБРОВСЬКА*аспірант кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку,
Одеський національний економічний університет, e-mail: sonya0493@rambler.ru***ВПЛИВ ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ НА СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА**

Домбровська, С. О. Вплив фінансового ризику на систему управління фінансовими ресурсами підприємства / Софія Олексіївна Домбровська // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2016. – № 2 (61). – С. 184-193.

Анотація. У статті розглянуто сутність та особливості фінансового ризику в умовах ринкових відносин. Наведено різноманітність дефініції категорії «ризик» у працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Висвітлено класифікацію фінансових ризиків за різними ознаками. Проілюстровано основні зовнішні та внутрішні причини виникнення фінансових ризиків у фінансово-господарській діяльності підприємства. Подано послідовність проведення аналізу ризику на підприємстві та наведено порядок математичного розрахунку показника рівня ризику. Виділено основні сфери ризику діяльності підприємства. Проаналізовано структуру власного і позикового капіталів підприємств України за 2005–2014 роки, при цьому, виокремлено співвідношення довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечень підприємств. Запропоновано заходи щодо нейтралізації фінансових ризиків у підприємницькій діяльності.

Ключові слова: фінансові ресурси; фінансовий ризик; власний капітал; позиковий капітал.

София Алексеевна ДОМБРОВСКАЯ*аспирант кафедры финансового менеджмента и фондового рынка,
Одесский национальный экономический университет, e-mail: sonya0493@rambler.ru***ВЛИЯНИЕ ФИНАНСОВОГО РИСКА НА СИСТЕМУ УПРАВЛЕНИЯ
ФИНАНСОВЫМИ РЕСУРСАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ**

Домбровская, С. А. Влияние финансового риска на систему управления финансовыми ресурсами предприятия / София Алексеевна Домбровская // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов; под ред. М. И. Зверькова (глав. ред.) и др. (ISSN 2313-4569). – Одесса: Одесский национальный экономический университет. – 2016. – № 2 (61). – С. 184-193.

Аннотация. В статье рассмотрены сущность и особенности финансового риска в условиях рыночных отношений. Приведено разнообразие дефиниции категории «риск» в трудах отечественных и зарубежных ученых. Освещена классификация финансовых рисков по различным признакам. Проиллюстрированы основные внешние и внутренние причины возникновения финансовых рисков в финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Представлена последовательность проведения анализа риска на предприятии и приведен порядок математического расчета показателя уровня риска. Выделены основные сферы риска деятельности предприятия. Проанализирована структура собственного и заемного капиталов предприятий Украины за 2005-2014 годы, при этом, выделено соотношение долгосрочных и текущих обязательств и обеспечений предприятий. Предложены мероприятия по нейтрализации финансовых рисков в предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: финансовые ресурсы; финансовый риск; собственный капитал; заемный капитал.

Sofia DOMBROVSKA*Postgraduate student, Department of Financial Management and Stock Market,
Odessa National Economic University, e-mail: sonya0493@rambler.ru***THE INFLUENCE OF FINANCIAL RISK ON THE MANAGEMENT
SYSTEM OF FINANCIAL RESOURCES OF ENTERPRISE**

Dombrovska, S. (2016), The influence of financial risk on the management system of financial resources of enterprise. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Vplyv finansovoho ryzyku na systemu upravlinnia finansovymy resursamy pidpriemstva; za red.: M. I. Zveriyakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 2 (61), pp. 184-193

Abstract. *The essence and characteristics of financial risk in the market conditions are considered in the article. The variety of definitions of the category of «risk» in the works of domestic and foreign scientists is shown. The classification of financial risks on different grounds is highlighted. The paper illustrates the major internal and external causes of financial risks in the financial and business enterprises. The sequence of analysis of risk in the company is posted, the mathematical procedure to define the level of risk is shown. The main areas of areas of the company are defined. The structure of own and borrowed capital of Ukraine's companies for 2005-2014 years is analyzed, wherein the ratio of long-term and current liabilities and provisions enterprises is singled. The measures of neutralization of financial risks in business are invited. The information will be useful for specialists in the field of financial management.*

Keywords: *financial resources; financial risk; own capital; borrowed capital.*

JEL classification: *G310, G320, G350*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах сучасного етапу розвитку економічних відносин на діяльність підприємств має вплив значна кількість факторів, які охоплюють організаційно-технологічний, економічний та фінансовий аспекти. Особливе місце серед таких питань займає забезпечення потреби підприємств у капіталі за рахунок формування фінансових ресурсів із різних видів джерел. Основним критерієм формування сукупного ризику підприємства є його фінансова складова, яка, у свою чергу, залежить від рівня фінансового левериджу (показника співвідношення між позиковим і власним капіталом). Фінансова діяльність підприємства пов'язана з великою кількістю ризиків. Серед різних видів ризиків в діяльності підприємств, фінансові ризики є особливими, через те, що вони ставлять під загрозу його подальшу ефективну діяльність. Їх вплив спричиняє зниження показників фінансових результатів та фінансової стійкості підприємства.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблематикою впливу фінансових ризиків на систему управління фінансовими ресурсами займається низка як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Істотний внесок був здійснений такими вченими, як: І. Т. Балабанов, О. М. Бандурка, В. В. Вітлінський, В. І. Гребельний, П. А. Золін, М. С. Клапків, Л. О. Коваленко. Також особливу увагу в своїх дослідженнях та напрацюваннях приділили питанню стосовно системи управління фінансовими ресурсами підприємства такі вчені, як: М. Я. Коробов, М. Г. Лапуста, А. Г. Загородній, Л. М. Ремньова, В. М. Родіонова, О. В. Таран, Н. Г. Шаршукова. За останні декілька років з'явилися розробки з теорії ризику та були надані суттєві пропозиції з проблем оцінки та нейтралізації ризиків для підприємств такими дослідниками, як: М. Я. Дем'яненко, П. А. Лайко, С. А. Навроцький.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Важливе значення для одержання всебічної характеристики ризиків має їх науково обґрунтована класифікація. В економічній літературі з управління фінансами, фінансового менеджменту та інших джерелах ризику класифікуються по-різному, що свідчить про існування різноманітних підходів до створення класифікаційних схем. Також в деяких працях наводяться різні види ризиків без певних ознак. Тому в умовах трансформації фінансово-кредитних відносин питання впливу ризику на фінансові ресурси вимагає подальших досліджень з метою пошуку шляхів їх ефективного вирішення.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування впливу фінансового ризику на процес функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємства, основним завданням є виявлення можливих шляхів зростання ефективного використання наявного фінансового потенціалу та розвиток фінансових можливостей підприємства, а також зменшення негативного впливу внутрішнього та зовнішнього економічного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова діяльність підприємства супроводжується численними ризиками, показник впливу яких на результати його

фінансово-господарської діяльності достатньо значний. Під ризиком розуміють можливість невідповідності реально отриманих результатів реалізованого рішення поставленим цілям.

Показовим є визначення, надане у роботі О. І. Ястремського: «Ризик виникає тоді, коли має місце невизначеність, відсутність вичерпної інформації про умови прийняття рішень» [1, с.139].

Аналізуючи поняття «ризик», зустрічаємося з тим, що воно має досить тривалу історію, однак найбільш активно почали вивчати різні аспекти ризику наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття.

Доречно констатувати той факт, що на сьогодні немає однозначного розуміння сутності ризику. Це обумовлює можливість існування декількох визначень понять ризику з різних точок зору [4, с.15-19]:

- ризик – потенційна, чисельно вимірна можливість втрати. Поняттям ризику характеризується невизначеність, пов'язана з можливістю виникнення в ході реалізації проекту несприятливих ситуацій і наслідків;
- ризик – імовірність виникнення втрат, збитків, недонадходжень планованих доходів, прибутку;
- ризик – це невизначеність результатів у майбутньому;
- ризик – це ступінь невизначеності одержання майбутніх чистих доходів;
- ризик – це вартісне вираження ймовірнісної події, що призводить до втрат;
- ризик – шанс несприятливого результату, небезпека, загроза втрат і ушкоджень;
- ризик – імовірність утрати цінностей (фінансових, матеріальних товарних ресурсів) у результаті діяльності, якщо умови та ведення діяльності будуть змінюватися в напрямку, відмінному від передбаченого планами і розрахунками.

Як економічна категорія ризик означає імовірність виникнення непередбачуваних втрат (зменшення або повна втрата прибутку, недоотримання запланованих доходів, виникнення непередбачуваних витрат, втрата частини доходів або всього власного капіталу) в ситуації невизначеності умов фінансово-господарської діяльності.

Таким чином, чітко помітний тісний зв'язок ризику, ймовірності та невизначеності.

У ринковій економіці стрімко посилюється фактор ризику, який впливає на діяльність підприємства. Фінансові ризики є особливою групою ризиків, які спостерігаються впродовж усього періоду діяльності підприємства.

Фінансові ризики містять об'єктивні основи через невизначеність зовнішнього економічного середовища по відношенню до підприємства. Зовнішнє середовище характеризується об'єктивними економічними, соціальними та політичними умовами. Невизначеність зовнішнього середовища представляє собою дію багатьох факторів, які передбачити дуже важко. Це стосується попиту та пропозиції на товари, кошти, фактори виробництва, альтернативи використання капіталів, різноманітні напрямки інвестування коштів, недостатність та недостовірність інформації тощо.

Економічні рішення в умовах невизначеності приймаються в рамках так званої теорії прийняття рішень, тобто підходу аналітичного характеру щодо вибору найефективнішого рішення. Залежно від ступеня визначеності можливих результатів та наслідків у теорії прийняття рішень розглядають такі три типи моделей [2, с.321]:

- вибір рішень в умовах визначеності, тобто, про кожну дію відомо, що вона обов'язково призводить до того чи іншого конкретного результату;
- вибір рішення в умовах ризику, коли кожна дія призводить до одного із багатьох можливих результатів, до того ж він має обчислювану або оцінювану можливість появи;
- вибір рішень за умови невизначеності, коли дія або їх сукупність мають своїм наслідком багату різноманітність результатів, але можливість їх появи повністю невідома.

У широкому тлумаченні фінансові ризики частіше всього пов'язують з операційними, інвестиційними ризиками та ризиками структури капіталу; у вузькому – з ризиками, джерелом яких є фінансова діяльність підприємства, в результаті якої змінюються склад та структура капіталу (пасивів) підприємства. Отже, фінансовий ризик – це ризик підприємства,

яке залучило фінансові ресурси і виявляється неспроможним вчасно або повністю погасити зобов'язання, строк сплати яких настав, у результаті чого воно може стати банкрутом.

Фінансові ризики належать до групи спекулятивних ризиків, які в результаті виникнення можуть призвести як до втрат, так і до вигравів. Сутність фінансових ризиків становить загрозу потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів або недоотримання доходів порівняно з варіантом, який розраховано на раціональне використання ресурсів у визначеній сфері діяльності, або ймовірність отримання додаткового прибутку, пов'язаного з ризиком.

У реальності ризики є складним та переплеченим комплексом причинно-наслідкових зв'язків. Така природа ризиків формує підхід, згідно з яким до фінансових ризиків належать не лише ті ризики, що впливають з фінансової діяльності, але й операційний та інвестиційний. Тому під терміном «фінансовий ризик» розуміють сукупний ризик підприємства. Фінансові ризики відіграють найбільш важливу роль в загальному портфелі підприємницьких ризиків. Проте, при дослідженні економічної сутності ризиків варто враховувати джерела їх походження – операційну, інвестиційну чи фінансову діяльність підприємства, а також їх надзвичайну рухомість. Зростання показника впливу фінансових ризиків на результати фінансової діяльності підприємства і, в цілому, на результати фінансово-господарської діяльності, пов'язане зі стрімкою зміною економічної ситуації і умов фінансового ринку, розширенням сфери фінансових відносин підприємства, появою нових фінансових технологій, фінансових інструментів.

Особливе значення для сьогоденної України має фінансовий ризик, який пов'язаний з відносинами підприємства та банків (іншими фінансовими інститутами). Фінансовий ризик діяльності підприємства зазвичай визначається відношенням позикових коштів до власних. Чим вище цей показник, тим більше підприємство залежить від кредиторів, тим загрозовіший і фінансовий ризик, оскільки обмеження та припинення кредитування, жорсткість умов кредиту призводить до виникнення труднощів і навіть зупинки процесу виробництва через відсутність сировини, матеріалів тощо.

За своєю сутністю, ризик – це усвідомлена можливість небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, коштів через випадкові зміни умов економічної діяльності, несприятливі обставини. Причини виникнення фінансових ризиків різноманітні та можуть виникати несподівано в процесі діяльності підприємства, їх поділяють на зовнішні та внутрішні [3, с.67].

Причин виникнення фінансових ризиків є достатня кількість, основні з яких представлені на рис. 1.

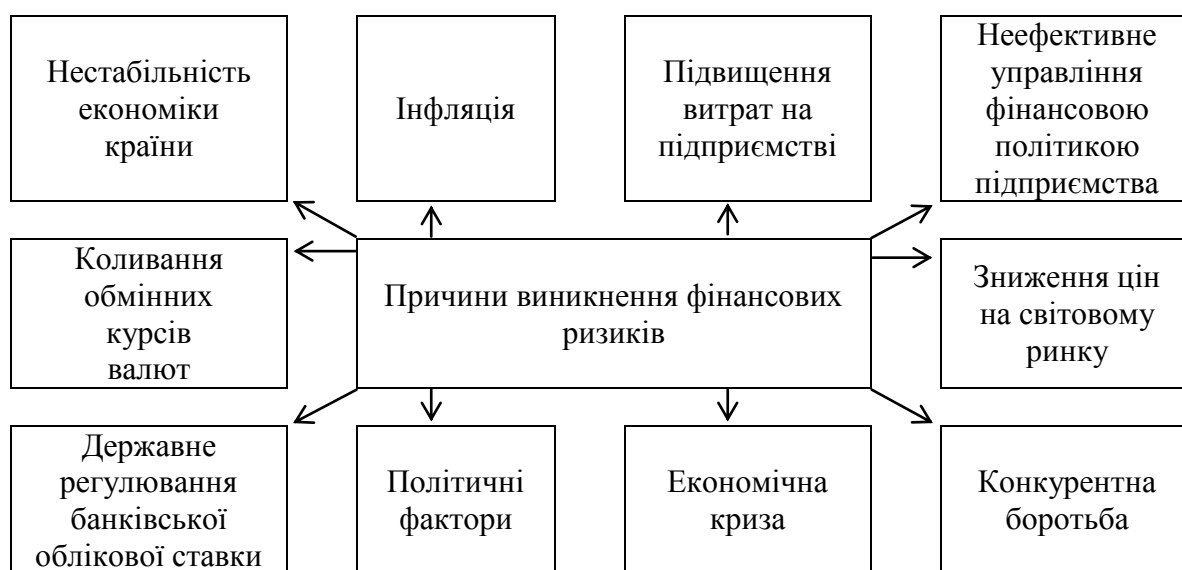

Рис. 1. Причини виникнення фінансових ризиків [4, с.96]

Фінансові ризики часто виникають на ринках фінансових ресурсів. Для формування ефективної системи управління фінансовими ризиками їх необхідно попередньо ідентифікувати. Ідентифікація фінансових ризиків представляє собою виявлення можливих ризиків, які пов'язані з кожною конкретною дією або рішенням. При цьому, важливо у складі портфеля фінансових ризиків виділити ризики, які залежать від самого підприємства, і зовнішні ризики, які визначаються макроекономічною ситуацією.

Фінансові ризики можна класифікувати за такими ознаками [5, с.32]:

- за можливістю страхування: страхований ризик, нестрахований ризик;
- за рівнем фінансових втрат: допустимий ризик, критичний ризик, катастрофічний ризик;
- за сферою виникнення: зовнішній ризик, внутрішній ризик;
- за можливістю передбачення: прогнозований ризик, непередбачуваний ризик;
- за тривалістю впливу: постійний ризик, тимчасовий ризик;
- за можливими наслідками: ризик, що викликає фінансові втрати; ризик, що викликає упущену вигоду; ризик, що викликає втрати або додаткові доходи;
- за об'єктом виникнення: ризик окремої фінансової операції, ризик різних видів фінансової діяльності, ризик фінансової діяльності підприємства в цілому;
- за можливістю подальшої класифікації: простий ризик, складний ризик.

Дуже тісно з поняттям ризику пов'язане поняття «ризикової діяльності». З огляду на подібний підхід до ризику можна виділити такі поняття, як «суб'єкт ризику» та «об'єкт ризику».

Підприємницька діяльність завжди пов'язана з ризиком. Як правило, найбільший прибуток приносять операції з підвищеним рівнем ризику. Але, водночас, зі збільшенням рівня ризику зростає загроза втрати фінансової стійкості й банкрутства підприємства.

Класифікація фінансових ризиків також проводиться за їх видами. Визначають такі основні види фінансових ризиків [5, с.54]:

- інфляційний;
- податковий;
- кредитний;
- депозитний;
- валютний;
- інвестиційний;
- процентний;
- бізнес-ризик.

Інфляційний ризик – це вид фінансового ризику, який полягає у можливості знецінення реальної вартості капіталу, а також очікуваних доходів і прибутку підприємства від укладення фінансових угод або проведення операцій у зв'язку зі зростанням інфляції. Цей вид ризику характеризується постійністю і супроводжує всі фінансові операції підприємства в умовах інфляційної економіки. У період інфляції купівельна спроможність грошових коштів і вартість ресурсів підприємства значно знижуються. Джерелом ризику є непостійність темпів інфляції. Цей ризик необхідно враховувати під час прийняття рішень щодо інвестиційних проектів та оцінки загального ризику.

Під податковим ризиком розуміють ймовірність втрат, яких може зазнати підприємство в результаті зміни податкового законодавства або помилок, допущених при обчисленні податкових платежів. Податковий ризик належить одночасно як до груп і зовнішніх, так і внутрішніх фінансових ризиків.

Кредитний ризик виникає у фінансовій діяльності підприємства у випадку надання йому торгового або банківського кредиту. Рівень кредитного ризику підвищується зі збільшенням суми кредиту і строку, на який він береться.

Депозитний ризик – це ймовірність виникнення втрати результатів неповернення депозитних вкладів підприємства в банках. Це доволі рідкісний вид ризику, який пов'язаний

з нерациональною оцінкою та невдалим вибором банку для здійснення депозитних операцій підприємства.

Валютний ризик – це ризик одержання збитків у результаті несприятливих коливань курсів валют на міжнародних фінансових ринках.

Інвестиційний ризик полягає у ймовірності виникнення фінансових втрат у процесі здійснення інвестиційної діяльності підприємства. Загалом виділяють два основні види інвестиційного ризику: ризик фінансового інвестування (ризик на ринку цінних паперів) і ризик реального інвестування (проектні ризики).

Процентний ризик виникає через непередбачувані зміни процентної ставки на фінансовому ринку. Він призводить до зміни витрат на виплату процентів або доходів на інвестиції, також до зміни ставки доходності на власний капітал та на інвестований капітал порівняно з очікуваними ставками доходності. Причина виникнення процентного ризику полягає у зміні кон'юнктури фінансового ринку під впливом макроекономічних факторів, у зміні пропозиції вільних грошових ресурсів, у державному регулюванні економіки та інших факторах.

Бізнес-ризик найчастіше характерний для акціонерних товариств та полягає у відсутності можливості для підприємства підтримувати рівень доходу на акції таким чином, щоб він не знижувався.

Обов'язком фінансового менеджера є забезпечення зниження усіх видів ризику, а не тільки фінансового, оскільки між різними сферами діяльності підприємства не існує чітких меж. Ризик і дохід у фінансовому менеджменті розглядають як дві взаємозалежні категорії.

Призначення аналізу ризику полягає в одержанні необхідних даних для прийняття рішень про доцільність участі в проекті й оцінці наслідків. Послідовність проведення аналізу ризику подано на рис. 2.

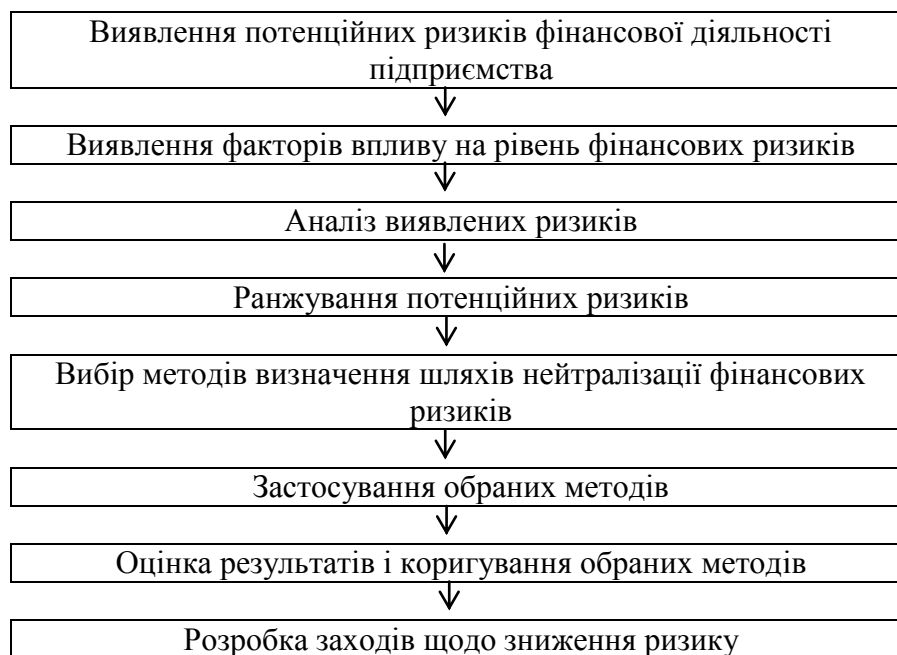

Рис. 2. Схема проведення аналізу ризику [6, с.276]

Підприємець у процесі діяльності на ринку зобов'язаний вибрати стратегію, яка б дозволила йому зменшити рівень ризику. Математичний апарат для вибору стратегії в конфліктних ситуаціях дає теорія ігор, яка дозволяє підприємцю чи менеджеру краще розуміти конкурентну ситуацію і звести до мінімуму рівень ризику. Аналіз за допомогою прийомів теорії ігор спонукує підприємця розглядати всі можливі альтернативи як своїх дій, так і стратегії партнерів, конкурентів.

Теорія ігор допомагає вирішувати багато економічних проблем, пов'язаних з вибором та визначенням найкращого положення. Отже, ризик має математично виражену ймовірність

настання, що спирається на статистичні дані та може бути розрахований з досить високим ступенем точності.

Рівень ризику можна оцінити за формулою (1) [7, с.33]:

$$PP = \dot{Y}P * PB \quad (1)$$

де: PP – рівень відповідного ризику;

$\dot{Y}P$ – ймовірність виникнення даного ризику;

PB – розмір можливих фінансових втрат по даному ризику.

Сам показник ризику вимірюють за допомогою коефіцієнту ризику [7, с.36]:

$$W = X/K \quad (2)$$

де: W – коефіцієнт ризику;

X – максимально можливий обсяг збитків, грн.;

K – обсяг власних фінансових ресурсів з врахуванням точно відомих надходжень.

Для подальшого ефективного аналізу ризику необхідно визначити зону ризику залежно від показника втрат.

В умовах ринкової економіки виділяють такі основні сфери ризику діяльності підприємства [5, с.66]:

- 1) Безризикова сфера – при здійсненні фінансових операцій підприємство нічим не ризикує, відсутні будь-які втрати, підприємство одержує, як мінімум, плановий прибуток. Теоретично при виконанні проекту прибуток підприємства необмежений.
- 2) Сфера мінімального ризику – в результаті діяльності підприємство ризикує частиною або всією величиною чистого прибутку.
- 3) Сфера підвищеного ризику – підприємство ризикує тим, що в найгіршому випадку відбудеться покриття всіх витрат, а в кращому – одержить прибуток набагато менший від розрахункового. У цьому випадку можлива виробнича діяльність за рахунок короткострокових кредитів.
- 4) Сфера критичного ризику – підприємство ризикує втратити не тільки прибуток, але й відшкодовувати витрати за свій рахунок через неможливість одержання планової виручки.
- 5) Сфера неприпустимого або катастрофічного ризику – діяльність підприємства призводить до банкрутства та втрати інвестицій.

Наочно ці сфери ризику представлені на рис. 3.

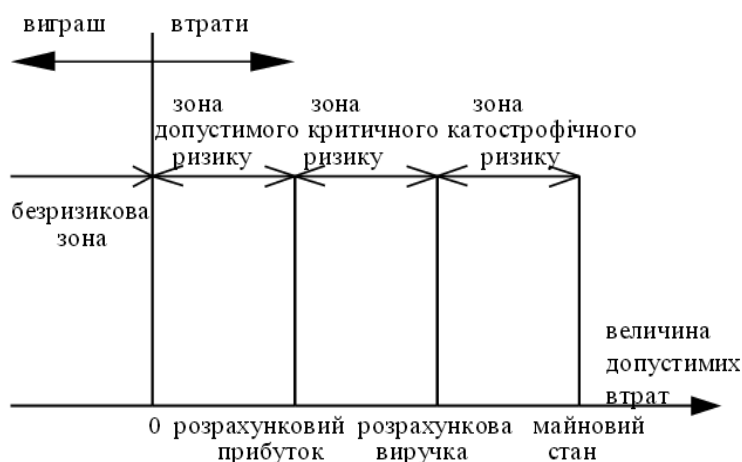

Рис. 3. Зона ризику в діяльності підприємства [4, с.104]

Для поглибленого розуміння впливу ризику на процес формування та використання фінансових ресурсів підприємства доречно провести аналіз структури капіталу підприємств

України за останні роки, саме в той час, коли країна переживає трансформаційні зміни та перехід до ринкових відносин економічного середовища, виходить на новий рівень ведення фінансово-господарської діяльності. На рис. 4 наведено співвідношення власних і позикових коштів підприємств України за відповідні роки у процентному співвідношенні.

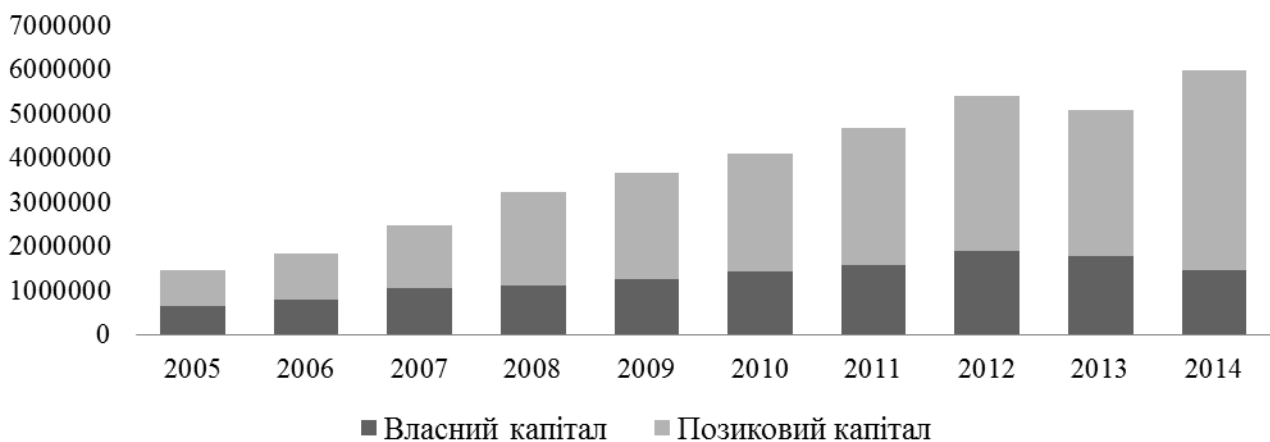

Рис. 4. Співвідношення власного та позикового капіталів підприємств України за 2005–2014 рр., млн. грн. (розроблено автором на основі даних [8])

Отже, частка позикових коштів має позитивну тенденцію до збільшення, а частка власних коштів відповідно до зниження. Це свідчить про недостатню кількість власного капіталу для ведення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємств та необхідність в залученні додаткових коштів, причому, за не зовсім привабливими відсотковими ставками за користування цими коштами.

Підприємства нерідко планують власні доходи та витрати саме у поточному періоді та при цьому забувають про обрання відповідної стратегії ведення діяльності у довгостроковому розрізі. Для оцінки поведінки підприємств України загалом доцільно проаналізувати співвідношення їх довгострокових та поточних зобов'язань (рис. 5).

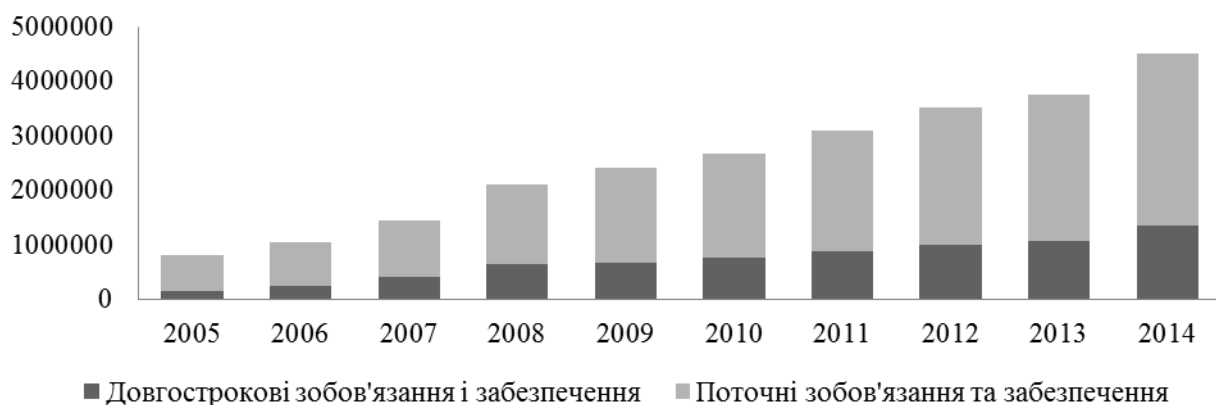

Рис. 5. Співвідношення довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечення підприємств України за 2005–2014 рр., млн. грн. (розроблено автором на основі даних [8])

Головна причина виникнення фінансових ризиків знаходиться у площині структури капіталу. Фінансовий ризик обумовлений нераціональним співвідношенням власних і позикових коштів. Значна частка позикових коштів у капіталі підприємства часто знижує їх ефективність. Це пов'язано зі значними витратами на обслуговування кредитів, які можуть перекривати позитивні результати від їх залучення. Такі ризики ще називають ризиками структури капіталу: при неефективній структурі капіталу виникає ризик того, що

підприємство залучатиме кошти за ризиковою ставкою і згодом стане неплатоспроможним або банкрутом.

Зовнішні фінансові ризики можуть бути обумовлені загальноекономічними та ринковими чинниками. Внутрішні фінансові ризики підприємства залежать від впливу виробничих, інвестиційних і фінансових факторів.

Оскільки підприємство не може суттєво впливати на зовнішні ризики, то особливу увагу необхідно приділити внутрішнім механізмам протидії ризикам, до яких відносять [9, с.102]:

- диверсифікацію, тобто процес розподілу інвестованих коштів між різними об'єктами вкладення капіталу, які не пов'язані між собою. Диверсифікацію здійснюють з метою зниження рівня ризику і втрат доходів;
- лімітування – це встановлення ліміту, граничних сум витрат, продажу або кредиту, лімітування застосовують для зниження фінансового ризику в кредитній та інвестиційній діяльності підприємства;
- самострахування є децентралізованою формою створення натуральних і грошових страхових фондів безпосередньо на підприємствах, особливо тих, чия діяльність піддається ризику. Головне завдання самострахування полягає в оперативному подоланні тимчасових труднощів у фінансово-господарській діяльності;
- хеджування дає можливість зменшити ризик за допомогою укладення відповідної угоди, хеджування застосовують як засіб страхування вартості товарів або прибутку, а також валютних ризиків підприємства, хеджування є системою економічних відносин учасників фінансового ринку, що пов'язані зі зниженням кредитних та цінкових ризиків, яке виникає внаслідок одночасності та протилежного спрямування торгових угод на ринку і терміновому ринку реального товару.

Окрім зазначених вище методів, для зменшення рівня фінансових ризиків підприємство може здійснити страхування ризиків у страхових організаціях. Страхування передбачає захист майнових інтересів суб'єктів господарювання і громадян у випадку настання певних подій за рахунок грошових фондів, сформованих зі страхових внесків. Сутність страхування полягає в розподілі збитку між усіма учасниками операції [10, с.18].

Висновки і перспективи подальших розробок. Виявлення та обґрунтування фінансового ризику – це один із найбільш складних і найменш точних елементів системи менеджменту. Поряд з цим вдала оцінка фінансового ризику дозволяє не тільки зменшити втрати, але й віднайти додаткові фінансові можливості для досягнення цілей, мети та завдань системи менеджменту підприємства на всіх стадіях його життєвого циклу. Допустимість фінансового ризику, закладеного у систему менеджменту, визначається реалістичністю передумов, які лежать в основі функціонування підприємства. Використання зазначених підходів до класифікації фінансового ризику дозволяє віднайти додаткові фінансові можливості для досягнення цілей і задач, пов'язаних з ефективною системою управління фінансовими ресурсами підприємства.

Для того, щоб вижити у конкурентному ринковому середовищі, підприємствам необхідно приймати нетрадиційні та сміливі рішення. Однак, це також підвищує рівень економічного і фінансового ризику. За таких умов підприємства мають своєчасно ідентифікувати і правильно оцінювати рівень ризику, ефективно управляти ним з метою обмеження його негативного впливу та мінімізації обсягів фінансових втрат.

Перспективи подальших розробок передбачають можливість удосконалення системи управління фінансовими ресурсами підприємства, раціоналізації структури його капіталу, завчасне виявлення фінансових ризиків та вибір ефективних шляхів впровадження рекомендацій для менеджменту фінансових ресурсів.

Література

1. Ястремський О.І. *Основи мікроекономіки [Текст]: підручник / О.І. Ястремський, О.Г. Гриценко. – 2-е вид., перероб. і доп. з Модельно-комп'ютерним додатком на лазерному диску. – К.: Знання-Прес, 2007. – 579 с.*

2. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2008. – 720 с.
3. Вітлінський В. В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності / В. В. Вітлінський // Фінанси України. – К.: Преса України, 2003. – № 3. – С. 3–7.
4. Лапуста М. Г. Риски в предпринимательской деятельности / М. Г. Лапуста, Л. Г. Шаршукова. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 224 с.
5. Rogov M. A. Введение в финансовый риск-менеджмент. Управление рыночными рисками: учеб. пособ. / М. А. Rogov. – Международный ун-т природы, общества и человека «Дубна», 2001. – 71 с.
6. Подольчак Н. Ю. Управління фінансовими ризиками на підприємствах / Н. Ю. Подольчак // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Л. Українки (Серія: економічні науки). – 2001. – № 3. – С. 275–279.
7. Таран О. В. Сучасні питання проблематики ризиків фінансової сфери діяльності підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз / О. В. Таран. – Харків: Константа, 2004. – 108 с.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Клапків М. С. Страхування фінансових ризиків: монографія / М. С. Клапків. – Тернопіль: Економічна думка, Карт-бланш, 2002. – 570 с.
10. Плаксієнко В. Я. Проблеми категоріального обґрунтування страхування фінансових ризиків / В. Я. Плаксієнко, В. Г. Бабенко // Вісник Сумського національного аграрного університету (Серія «Фінанси і кредит»). – 2006. – № 1. – С. 17–19.

References

1. Yastremskyi, O.I. (2007), *Foundations of Microeconomics [Osnovy mikroekonomiky]*, Znannia-Pres, Kyev, 579 p. (ukr)
2. Blank, I. A. (2008), *Financial strategy of enterprise [Finansovaya strategiya predpriyatiya]*, Nika-Tsentr, Kiev, 720 p. (rus)
3. Vitlinskyi, V. V. (2003), «Conceptual framework of risk-management in the financial activities» [Kontseptualni zasady ryzykologhii u finansovii diialnosti], Press of Ukraine, Kyiv, Finance of Ukraine, No. 3, pp. 3–7 (ukr)
4. Lapusta, M. G., Sharshukova, L. G. (1998), *Risks in the business [Riski v predprinimatelskoy deyatelnosti]*, INFRA-M, Moscow, 224 p. (rus)
5. Rogov, M. A. (2001), *Introduction to financial risk management, Market risk management [Vvedenie v finansovyy risk-menedzhment, Upravlenie rynochnymi riskami]*, International University of Nature, Society and Human «Dubna», 71 p. (rus)
6. Podolchak, N. Yu. (2001), «Risk management at the enterprises» [Upravlinnia finansovymy ryzykamy na pidpriemstvakh], Scientific Herald Volyn National University of Lesya Ukrainian, Series: economic science, No. 3, pp. 275–279 (ukr)
7. Taran, O. V. (2004), *Modern problems of question risk finance of enterprises: theoretical generalization and applied analysis [Suchasni pytannia problematyky ryzykiv finansovoi sfery diialnosti pidpriemstv: teoretychni uzahalnennia ta prykladnyi analiz]*, Konstanta, Kharkiv, 108 p. (ukr)
8. Official website of the State Statistics Service of Ukraine [Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statustuku Ukrainy], available at: www.ukrstat.gov.ua (ukr)
9. Klapkiv, M. S. (2002), *Insurance of financial risk: monograph [Strakhuvannia finansovykh ryzykiv: monohrafiia]*, Ekonomichna dumka, Kart-blansh, Ternopil, 570 p. (ukr)
10. Plaksiienko, V. Ya., Babenko, V. H. (2006), «Problems of categorical justification of insurance of financial risks» [Problemy katehorialnoho obhruntuvannia strakhuvannia finansovykh ryzykiv], Bulletin of Sumy National Agrarian University, Finance and Credit Series, No. 1, pp. 17–19 (ukr)

Стаття надійшла до редакції 07.06.2016.